

Eriksbergs Gård i Morgårdshammar firar 200 år

Nu är det dags att reflektera över och hedra den vackra Bergsmansgården, med att berätta lite om vad den upplevt under de 200 åren.

År 1823 och 1824

Vice advokatfiskalen tillika bergsfogden **Eric Helander**, född 1784 i Örebro, död 1855 i Smedjebacken, var den som lät bygga den vackra Eriksbergs Gård tillsammans med många andra byggnader, under åren 1823 - 1824.

År 1806 kom familjen Cleophas till Ludvika Herrgård, bestående av Maria Sophia Cleophas tillsammans med sina tre syskon och föräldrar, bergsfogden Sven Jacob Cleophas, född 1758 och hans hustru Ulrika Ahlgren, född 1765 i Arboga. Vid samma tid bodde Eric Helander också på Ludvika Herrgård,

så man kan ju tänka sig att det var där Maria Sophia Cleophas, född i Skinnskatteberg 1793, död 1872 och Eric Helander träffades och fattade tycke för varandra. Eric Helander gifte sig 1813 med Maria Sophia Helander.

Våren 1824 flyttade Eric Helander med sin fru och de tre barnen Sven Eric född 1816, Maria Ulrica född 1819 och Hedvig född 1823 från Ludvika bruk till Eriksbergs Gård. Familjen Helander bodde inte ensamma på Eriksbergs Gård. Åren 1839 - 1848 inflyttar från Wahlbo även fru Helanders brorsdotter mamsellen Tyra Margareta Eugenia Cleophas,

Eriksberg på Kristina och Anders Perssons tid, sent 1800-tal.

Eriksberg på Ruth Nordlander-Udd och John Udds tid, cirka 1930 - 1940-tal.

född 1832 i Alfta. Åren 1849 - 1855 bodde även fru Helanders syster och mamsellen Ulrika Eleonora Cleophas, född 1802 i Skinnskatteberg, mamsellen eller fru Gustava Christina Borling, född 1821 i Säter, mamsellen Laura Amanda W. Lundborg, född 1831 i Gagnef samt mamsellen Ulla Margareta Ekman, född 1819 i Hammar. De senare sannolikt tjänstefolk på gården samt övriga mamseller, sällskapsdamer och guvernanter, som ju var brukligt på denna tiden för dem som hade råd. Dessutom fanns naturligtvis ett tjugotal drängar och pigor m. fl. anställda på den stora gården. Några år efter Eric Helanders bortgång, flyttade änkan Maria Sophia Helander till dottern Hedvig med familj på Risingsbo herrgård.

Brandförsäkringsbrev från anno 1832

Tack vare mycken hjälp genom åren av diplomat Jan Axel Nordlander, har vi erhållit både foton och annan intressant information om vår gård. Jag hittade ett Brandförsäkringsbrev gällande Eriksbergs Gård från år 1832 i Riksarkivet, som inte var helt lätt att tyda. Då introducerade Jan Axel mig för med. dr.

Torsten Berglund, som gjorde en tydlig och intressant "översättning". En imponerande läsning, angående antalet byggnader som fanns på och runtomkring Eriksberg vid den här tiden. Här kommer ett axplock från de sju fulltecknade sidorna i Brandförsäkringsbrevet. "Åbyggnad å Egendomen Ericsberg, belägen i Stora Kopparbergs Län samt Norrberkes Härad och Socken och tillhörig vice Advocatfiscalen och Bergsfogden Herr Eric Helander. En Charactersbyggnad af trä, i nytt och gott stånd, på fast grund, med egna vägar på alla sidor, uppsatt år 1824 af 2:e våningar med rymlig och stor vind öfver hela huset. 32 alnar lång, 17 ¾ alnar bred inom knutarne och 30 hvarf hög, samt derutöfver 6 hvarf för gaflarne, täck med bräder och tälgd furuspån. Nedre våningen innehåller förstuga, liten sal, förmak och contoir med garderobe emellan af bräder, sängkammare, kökskammare och kök med skafferi, samt särskild inbyggd förstuga till köket med utgång. (1 aln = 60 cm). Öfvre våningen består av förstuga, ett större gästrum, tambur och kammare, stor sal, förmak sängkammare, samt inbyggd skänk i salen.

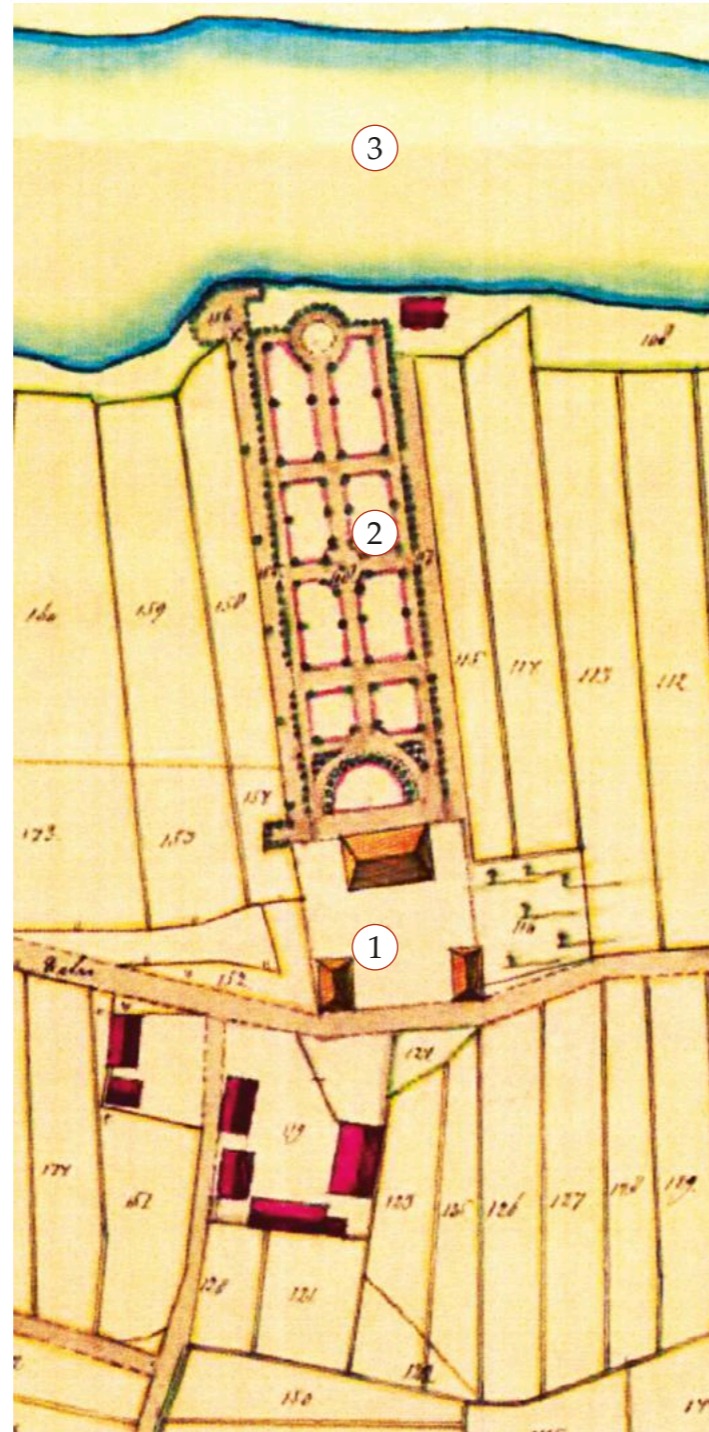
Under Byggningen är en hvälfd grå stensällare i 2:ne afdelningar efter Byggnings bredd, 6 1/4 alnar bred och 4 1/4 alnar hög. 13 st. fönsterluffer i kitt i nedre våningen samt 16 st. fönsterluffer i öfvre våningen med korsbågar. 6 1/3 st. blindfönster med väf foder och oljemålning. 3 stora helfranska fönster för gaflarne och mitten av huset, oljemålade. Tillsammans 11 rum". Därefter kommer en lång uppräknings av inredningen med dess materiel och värde. "5 st. glaserade kakelugnar i nedre våningen på stenplaner, 3 st. dito i öfvre våningen. 1 stor Kjöks spis i 2:ne afdelningar med hvälfd mindre ugn, samt Tackjern liggande Rökhällen i spisarne, murad af tegel". m. m.

Man kan fortsatt läsa att invid Kolbäckån fanns uppförda 1824 Brygghus och Bagarstuga med pumpverk från ån. Dessutom fanns en stor grundmurad Bakugn med spis framför, med ligg- och rökhällar, och ugnsgima av Tackjärn, samt en inmurad Brännvinspanna av kopparslagare Rickman i Säter. Nära huvudbyggnaden fanns också en tvåvånings träbyggnad med inbyggda förstugor, en Bodbyggnad med 2:ne under och 3:ne öfverbodar, en Ladugårdsbyggnad av timmer, en Logbyggnad af timmer, en Stallbyggnad af timmer, en Wagnshusbyggnad med vebod och afträde av Bräder och korsvirke. Längre ifrån huvudbyggnaden fanns också en Klensmedja och Badstuga. Det var fler stora byggprojekt som Eric Helander iscensatte under sina år på gården och han hade även storslagna planer för en trädgård ned mot Kolbäckån (se bifogad fin trädgårdsritning).

Av allt detta återstår idag endast huvudbyggnaden Bergsmansgården samt ett Lofthus som är i vår ägo. En bevarad lada syns utanför gården, som idag brukas från Väderbacken. I början av 2000-talet revs en närliggande en äldre ladugård; min make räddade då en sten med inskriften. "No 148 APS Enka ERIKSBERG", som vi placerade utanför infarten till gården. Utanför grindarna finns ytterligare en sten; "No 2, 241 Christina PS ERIKSBERG". Dessa båda stenar har vi inte förstått betydelsen av. Idag omges den vackra Bergsmansgården av vackra omgivningar med hagar och fina hästar från granngården Brogården och Väderbacken samt mysiga får.

Bouppteckning för Eric Helander 1855

Vid Eric Helanders död fanns en anseelig mängd inventarier upptagna på de tretton handskrivna sidorna i bouppteckningen! Dessutom fanns på gården fyra namngivna (!) hästar, tolv kor, tre kvigor, en tjur, två svin, arton höns, sex får och tolv lamm. Flertalet övriga byggnader, cirka tjugo till antalet; och slädar, vagnar och kördon m. m. samt åker- och ängsmark med skog.

Skiss över Eric Helanders byggprojekt.
1, Eriksbergs Gård. 2, Trädgården. 3, Kolbäckån.

Infarten till gården. Till vänster ses stenen som sparades från den gamla ladugården som revs, med texten No 148 APS ENKA ERIKSBERG.

Till höger om infarten till gården återfinns denna sten med texten No 2, 241 Christina PS ERIKSBERG.

Flertalet ägare på Eriksbergs Gård

1856-1861 finns antecknat att trafikchefen **Anders Sandberg**, född 1823 och hans hustru Aurora Malmström född 1825 bor på gården, men ej som ägare, kanske i något angränsande hus till gården. De bor tillsammans med deras två barn och barnens mormor änkefru Carolina Christina Malmström. Vid denna tid bor änkan och sonen Helander kvar på Eriksberg. **1861-05-01** Fastigheten säljs av sonen Sven Eric Helander till nämndemannen tillika bergsmannen i Östern **Anders Persson**, född 1818. Året 1874 bor även brukspatron F.A. Bonnevier på gården tillsammans med hustrun Erica Elisabeth Cleophas och sonen Erik Abraham Bonnevier. 1881 avlider Anders Persson. I bouppteckningen upptas att änkan Kristina Isacsdotter och den artonåriga dottern Emma (Kristina) Andersson ärver hemmanen Eriksberg och Morgården tillsammans med tillhörande "åbyggnader och åtföljder". På gården bodde samtidigt veterinären och stordonatorn **Nils Gustaf Hero** disponent på Smedjebackens Valsverk (vilket han var med och startade upp 1854 tillsammans med brukspatronerna J. Westman. A. Nordlander

Godsägaren Linus Andersson med makan Anna.

och L. Wetterdal). N.G. Hero var även involverad på Morgårdshammars Mekaniska Verkstad under ungefär samma tidsperiod som Valsverket. N.G. Hero var född 1810 i Falkenberg och 1875 flyttar han till Stockholm och avlider där 1885. Brukspatron Axel Nordlander d.ä. hyrde in sig en sommar 1883 på Eriksberg, då N.G. Hero var brukare på gården.

1891-01-28 Anders Perssons änka och dottern säljer Eriksberg till sågverksägaren i Ornäs och Söderby **N. Ekström**, som överlåter fastigheten samma dag till hemmans- och fabriksägaren **Anders (Jansson) Sundström**, född 1837, som vid denna tid ägde även Brogården med jord och skog. Cirka 100 anställda fanns då främst i jordbruket, men även vid häst-, sko-, brodd- och spiksmedjorna. Vidare hade Sundström såg och mejeri, så han drev en mycket omfattande rörelse.

1917-01-02 Possessionat **Fredrik Emanuel Forssman**, född 1858, köper endast del av fastigheten tillsammans med Axel **Linus Andersson**, född 1866. Hälftenägaren godsägaren Axel **Linus Andersson**, köper ut hela fastigheten av Fredrik Forssman. Vid denna tid var gården förfallen och Linus Andersson lät utföra en grundlig reparation av hela anläggningen, innan han flyttade till egendomen i februari 1918. Denna storslagna reparation av gården, medförde sannolikt att Linus Andersson senare gick i konkurs.

1928-05-31 K Ivar Hissing och hans hustru Sonja Hissing köper Eriksberg, av Anna och Linus Andersson.

1930-02-18 Byrådirektör John Erik Udd, köper Eriksberg tillsammans med hustrun Ruth Nordlander-Udd.

1966-06-02 Fastigheten köps och ägs av Morgårdshammars Mekaniska verkstad.

1969-06-06; Eriksberg görs om till två lägenheter, som hyrs ut.

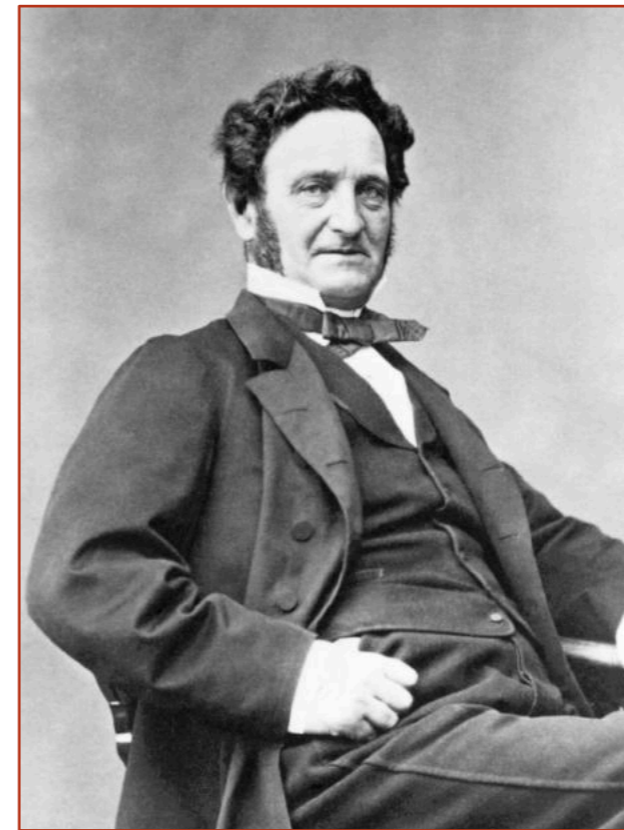
1977-12-15 Fastigheten köps av Sven **Gunnar Lind**. Andra våningen hyrs ut.

1980-12-23 Fastigheten köps av **Richard Douglas Bohannan**, som bor på fastigheten med sin hustru, två barn och sina svärföräldrar boendes på övervåningen.

1993-11-01 Fastigheten köps av dessa raders författare med make.

Herosvallen och Uddparken

Vad har då Herosvallen och Uddparken gemensamt med Eriksbergs Gård? Mycket har skrivits i tidigare Bärkebygd om denne

Nils Gustaf Hero.

fantastiske stordonator Nils Gustaf Hero, så jag nöjer mig nu med att berätta om N.G. Heros eventuella bidrag till Idrottsklubben IK Heros namn. Klubben bildades år 1915 i Munkbo, Morgårdshammar. Det var många namn på förslag, men det var först år 1916 som klubben valde sitt namn IK Heros. Namnet mottogs positivt av de flesta, men inte av en herre vid namn John. A. Hero, som ingav en skrivelse till klubben där han protesterade emot att hans släktnamn användes. Skrivelsen lämnades utan avseende av den sittande styrelsen. Först kändes det ju hedervärt att föreningen valde namnet från bygdens store man Nils Gustaf Hero. Nu vet jag inte om det förhöll sig så, men om det nu inte stämmer så lever ju namnet Hero trots allt verkligen kvar i bygden. Huruvida J.A Hero var släkt med N.G. Hero är okänt. Den 28 september år 1934 invigs Herosvallen inför 4 000 åskådare.

Uddparken; John Erik Udd, ingenjör och byrådirektör satt i Mekaniska Verkstadens styrelse, född 1889 i Stockholm, död 1965 i Smedjebacken. John Udd älskade bl. a. att spela teater och ingick i en teatergrupp i Smedjebacken. Gift 1922 med Ruth Nordlander-Udd,

född 1895 på Hagge Bruk, död 1980 i Leksand. Genom Jan Axel Nordlanders försorg, så har vi fått mycket intressant information även om fru Udd; Ruth Nordlander-Udd som var yngsta dotter till brukspatron Harald Nordlander född 1853 och hans hustru konsertpianisten Eva Sigrid Augusta Klingberg, född 1858 på Tidaholms bruk, död 1914 i Smedjebacken. När John Udd avled 1965 hölls en stor auktion på Eriksberg och makan Ruth Udd flyttade därefter till Leksand. I John Udds testamente, 1965, donerades en stor summa pengar för anläggandet av Uddparken. Besök gärna Ruth och John Udds minnessten i Uddparken.

Minnen med anknytning till Eriksbergs Gård

Jag vill inleda med att nämna vår mysiga granne Dagny Eriksson, som berättade om många roliga minnen från sin uppväxt som nära granne med Eriksbergs Gård. Dagny växte upp i hörnhuset utanför Bergsmansgården och därifrån kikade hon gärna i fönstren när "festprissarna" från dåvarande festplatsen Rävberget strosade förbi.

John Udd med makan Ruth Nordlander-Udd.

Hon mindes också när hon vid festligheter på "stora gården" kikade in nyfiket bakom någon dörr i huset. Fortsatt mindes Dagny "fru Udd" spelandes dragspel när gårdsfolket hade fest nere vid bykstugan vid ån. "Fru Udd gillade skoj", hon spelade förutom dragspel även piano. Dagny lämnade oss 2018 och vi saknar hennes kluriga och glada humör. Vi har också fått oss berättat från Dagnys son, Jan-Olof (Jocke) Ezelius, roliga minnen från hans uppväxt i grannhuset. De två besök på gården som är mest minnesvärda är från sommaren 2003. Då besöktes vi av Jan Axel Nordlander och hans då nära 90 år gamla moder Gunborg. De hade besökt Eriksberg många gånger tidigare och senast 1964 och nu ville Gunborg återse Eriksberg. Gunborg berättar att hon kom bra överens med fru Ruth Udd, som hade en bil med chaufför som hon gärna gjorde turer med. Gunborg hade blivit lovad alla Ruths fotografier, men de försvann tyvärr vid Ruths död i Leksand. Gunborg avled i september samma år, så det känns fint att vi fick träffa henne och att hon fick komma till Eriksberg en sista gång.

Nästa besök samma år var av Bo och Maria Dannert. Bo's mormor var Vanda Elisabet född 1894, äldsta dotter till Anna och Linus Andersson. Vanda hade även fyra yngre syskon. Bo och Maria berättade att de har en målad tavla av Eriksberg i deras sommarstuga på Gotland. Vi besökte Gotland för några år sedan och fick då beskåda målningen av Eriksbergs Gård. Bo berättade att hans mamma, Anna-Lisa (Hellsing) Dannert, många gånger berättat om fina minnen från Eriksberg. Hon har bl. a berättat om när hon och hennes bror Lars, när de bodde i Stockholm år 1926, sattes ensam på tåget sex och fem år gamla med adresslapp "Eriksberg, Morgårdshammar" runt halsen. De trivdes väldigt bra hos mormor Anna och morfar Linus. Det sista tåget stannade i Morgårdshammar 1960. I augusti 2003 avled Bo's mamma. Bo berättar att efter hans och hans hustrus besök på Eriksberg, så visade han fotona från besöket för Anna-Lisa på sjukhuset, där hon låg svårt cancer-sjuk. Hon blev mycket glad för bilderna och ställde upp dem vid sjuksängen, vilket väckte stort intresse och beundran hos vårdpersonalen.

Foto taget framför Eriksbergs veranda. Okänt årtal.
Barnen: Anna-Lisa Hellsing, de andra två kan vara hennes bröder Lars och Per-Olof ("Ki").
Mellanraden, från vänster: Anna Andersson, Linus Andersson, Vanda Andersson/Hellsing.
Bakre raden från vänster: Frida Andersson (gifte sig Nauclèr), Karl-Gustaf Andersson, Harald Andersson, Verner Andersson, Konrad Hellsing".

"Brudparet Vanda Andersson och Konrad Hellsing. Cirka år 1920."
Mellanraden: Linus Andersson, Anna Andersson, Vanda Andersson, Konrad Hellsing, Karolina Nordström (Konrads mor), blivande författaren Lennart Hellsing i knät, Anders Gustaf Jansson (Linus far). Bakre raden: Frida Andersson, Sigrid och Paul Hellsing (Konrads bror, Lennart Hellsings far) Carl Filip Vanbo (ägare till Vanbo herrgård), Hanna Hellsing-Vanbo. Sedan några okända till höger. Pojken är nog Karl-Gustaf Andersson. Längst bak står Verner Andersson. Barnen är Carl Filip och Hannas barn, Karl-Einar, Stina och Karl-Magnus Vanbo.

Några år senare kom Tage Viksten på besök, som överlämnade en halv sten (spräckt i två delar), som han haft i sin trädgård, men som han tagit hand om när det byggdes om i källaren på Eriksberg. Stenen är inristad med datum och signaturer och Tage tyckte den skulle komma tillbaka till Eriksberg, vilket var fint tänkt av Tage. Den tunga stenen har nu fått en hedersplats i bastun i vår källare.

Flytten från Ludvika och ankomsten till vackra Morgårdshammar

År 1993 gick vårt flyttlass från Knutsbo i Ludvika till Eriksbergs Gård i Morgårdshammar. I flyttlasset fanns två västgötar med tre barn och en liten söt Golden Retrievervalp. Som ni förstår så funderade vi ju en och två gånger inför beslutet att köpa detta STORA och VACKRA hus. Innan vi bestämde oss pratade vi med några vänner; "ni är galna som köper ett så stort hus" och andra som sade: "men åh vilket fantastiskt vackert hus". Barnen skulle ju byta skola och förskola, minstingen Ludvig var ju bara fem år och systrarna

Eleonore och Josefine tio och tolv år. Vår kärlek till detta vackra gamla hus höll i sig och det blev köp hösten 1993, vilket vi aldrig ångrat och nu har vi njutit på vår gård i drygt 31 år! Detta hus blev verkligen vårt drömhushus. Mycken glädje och samvaro har det blivit genom åren. På gården har det också vuxit upp tre hundar, en katt som blev 18 år, en kanin och i många år fick också ett flertal får med lamm njuta av vistelsen på gården. Vi är väldigt glada också över att så många människor beundrat och sagt så mycket fint om vårt hus.

Upprustningen och omtanken om gården

När vi flyttade in i huset, så var det totalrenoverat på sextioalet och ombyggt till två lägenheter. Samtidigt förmodar jag att beslutet då togs att endast behålla en kakelugn på ovanvåningen, dessutom var det heltäckningsmattor i många rum och de båda köken var små och i sextiotalsstil. Så vi började fundera på hur vi skulle kunna återfå den fina gamla interiören från förr,

och återuppta så mycket som möjligt av gårdens gamla historia. På grund av att det varit så många ägare av Eriksberg genom åren, och att vi har få foton och väldigt lite historik om gården, så förstår ni att vi blev tvungna att gå på känsla vid reoveringen av det vackra gamla huset. Sent 1990-tal gjorde min make förslag till skiss på hur vi kunde tänkas göra om köket, större och i gammal stil. Vi kontaktade snickaren Janne Johansson, muraren Bent Hansen, hembygdseldsjälen Ronnie Johansson (som jag kom i kontakt med när jag engagerade mig i Norrbärke Hembygdsförening) och rörmokaren Björnar Fagerheim; alla hjälpte oss att förverkliga vår dröm om ett större och gammaldags kök bl. a med vedspis och skafferier, som vi tror det kan ha sett ut en gång i tiden. Därefter blev det fler reoveringar genom åren, med tanken att få tillbaka den gamla 1800-talskänslan. I gamla dokument kunde vi läsa, att en gång i tiden fanns det fem kakelugnar på nedre våningen och tre på den övre. SÅ vi ville återskapa åtminstone en kakelugn till på nedre våningen. Därför kontaktade vi 2006 en kakelugnsmakare Per-Uno Wallblom från Norberg, som i sitt uthus hade gamla nedplockade kakelugnar; det passade oss perfekt. Han kom till oss och

vi följde intresserat honom i hans fantastiska hantverk och blev helnöjda med resultatet. Under åren har även skicklige snickaren Gunnar Broman bidragit till gårdens uppfräschande genom tillverkning av specialbeställda vackra dörrar utomhus och inomhus samt tillverkat en fin kopia av vår vackra gamla grind.

Gamla hus förtjänar omsorg och omvårdnad för att bibehålla dess själ och charm. Nu hoppas jag att Bergsmansgården känner sig hedrad av denna genomgång av dess långa och innehållsrika historia och vi sänder en tacksamhetens tanke till Eric Helander.

Ann-Katrin Berglund-Carlsson

Eriksbergs Gård i vinterskrud.

Eriksbergs Gård i sommarskrud.

FOTO:

Bild 1, 6, 7, 8, 9, 10:

Norrbärke hembygdsförenings arkiv.

Bild 2: Morgårdshammar AB.

Ritning: Lantmäteriet, Borlänge.

Bild 4, 5: Mats Weiland.

Bild 11, 12: Ann-Katrin Berglund-Carlsson.